

Kosztolányi másik oldala

Bíró-Balogh Tamás, *Mint aki a sínek közé esett*. Kosztolányi Dezső életrajzához, Equinter Kiadó, 2014

E kis tanulmánykötet alapos filológiai kutatás után született cikkek és tanulmányok gyűjteménye. A kutatások során a fiatal irodalomtörténész főleg Kosztolányi életének egy eléggé homályban maradt időszakára, az 1918–1922 közötti évekre koncentrált, különösen a Pardon-rovatban névtelenül és az Új Nemzedékben más rovatokban névvel megjelent cikkekre. (Talán erre utal a Karinthy-féle paródiából vett ironikus cím is.)

Ebben az átmeneti és zűrzavaros időszakban – különösen 1919 őszétől – a költő ideiglenesen szembekerül a Nyugat körével, és újra baráti kapcsolatba kerül Szabó Dezsővel. (Átmenetileg még ifjúkori barátsága is felújul – a Nyugattal már előbb szembekerült – Oláh Gáborral.) Szabó Dezsővel együtt megalapítja a Magyar Írók Szövetségét. Az Új Nemzedékbe ír és revíziós antológiát szerkeszt. Sőt: a *Vérző Magyarország* című revíziós antológiát (némi átírással) néhány

év múlva újra kiadja. Nemcsak cikkekben, de versekben is hitet tesz a területi revízió igényének jogosága mellett.

Az ugyan érthető, hogy hamar kiábrándul az 1918–19-es forradalmakból. S mivel az elcsatolt Szabadka szülötte, nyilván jogosnak érzi a területi revíziót... Mindezek ellenére (és belekalkulálva személyes konfliktusát is Kun Bélával), túl radikális a váltás a korábbi eszméihez képest. Ennek hátterét és okait igyekszik saját kutatásai alapján vizsgálni tanulmányaiban Bíró-Balogh Tamás.

A váltás indulati jellegét maga Kosztolányi is érzi. Ezért írja a „legmeredekebb” cikkeket a Pardon-rovatba névtelenül, majd otthagya az Új Nemzedéket, 1922-től kezdve visszafordul erről az útról.

Később igyekszik is e korszakát elfelejteni, ködbe burkolni. Ekkori írásairól – különösen cikkeiről s publicisztikai írásairól – keveset és távolságtartóan nyilatkozik későbbi éveiben. Ez persze konfliktushoz vezet Szabó Dezsővel. Átmenetileg baráti válni kapcsolatuk végképp megromlik. Eltávolodik Oláh Gábertől, és megromlik a kapcsolata a korábban Horthy-ódát író Kiss Menyhérttel is.

Bíró-Balogh sokoldalúan elemzi Kosztolányi e „kiterőjét”. Nagy figyelmet szentel az 1922 utáni óvatos eltávolodásnak is, s a korábbi (progresszív és újító jellegű) törekvésekhez való visszatalálás sajátos útjának. De ezután már sok mindent másképp látott... Így Kosztolányi egy új szintézisre törekedett, mintegy középutat találva.

E szintézistörekvésnek (mely egyszerre kívánt leszámolni az illúziókkal, és emellett egyéni és új művészetet teremteni) az állomásai: a hírhedtté vált Ady-tanulmány, az önéletrajzi regénykísérlet és végül az *Esti Kornél*-novellák. Ebben az utóbbi műben sikerül igazán törekvéseit megvalósítania Kosztolányi-

nak. (E folyamatot elemzi konkrétan a kötet végén a *Regény helyett novella* c. tanulmány.)

Az Ady-vitacikket félreértették és botrányt kavart, a tervezett önéletrajzi regény töredékben maradt, de az *Esti Kornél*-történetek elbeszélésfüzére megvalósult. A máshová vagy máskorra „tervezett” álmok s elképzelések nagy része e kései műben öltött testet. A szintéziskísérletekről több tanulmányban is szól Bíró-Balogh, bár a Pardon-rovat időszakára és a húszas évek első felére nagyobb hangsúly esik a kötetben. Talán a téma kényessége és feltáratlansága, valamint alapos filológiai munkát igénylő jellege miatt. A másik témát viszont már eddig is sok kutató vizsgálta (Szegedy-Maszák Mihálytól Veres Andrásig és Lengyel Andrásig).

Bár a tanulmánygyűjtemény némely írásának problémafelvetése néhol provokatívnak tűnik, mégis sok új területet tár fel a Kosztolányi-kutatás számára. Így legalább fény vetül Kosztolányi Dezső életművének eddig homályban maradt oldalára, és új megvilágításba helyezi irodalmi kapcsolatait, s azok változásait is. Ezért – a kibontakozó viták ellenére, vagy éppen emiatt – a kötet érdekesítő és tanulságos lehet mind a szakma, mind a műveltebb olvasóközönség számára.

Marczinka Csaba

Kezében tartja lapunkat, Kedves Olvasó – hadd higgyük, hogy „nyert ügyünk van” így, mert törekvéseinket megítélheti, s határozhat arra, hogy adójának egy százalékát alapítványunknak ajánlja föl.

Ezt megteheti, ha kedvezményezettként

a **Cédrus Művészeti Alapítványt**

nevezi meg, adószámunk pedig:

18110661-2-41.

Köszönjük.